PŘEDNÁŠKA č. 2

Demografické jevy a procesy, zdroje informací o obyvatelstvu, sčítání lidu

DEMOGRAFICKÉ JEVY A PROCESY

- ***Demografické události (jevy)*** jsou významné **události v lidském životě**, které jako hromadné jevy utvářejí průběh demografické reprodukce

- Všechny demografické jevy jsou **vázány na lidské jedince** a jedná se o takové vztahy lidí, které vznikají bezprostředně při jejich demografické reprodukci

- Nejvýznamnějšími demografickými událostmi jsou ***narození a úmrtí***, ze kterých jsou **odvozeny procesy *porodnosti a úmrtnosti***

- Zvláštním druhem úmrtí jsou ***potraty***, ze kterých se odvozuje **potratovost**

- **Ostatní události** ovlivňují demografickou reprodukci **zprostředkovaně** - *uzavírání sňatků* (sňatečnost) a jejich *rušení* (rozvodovost) ovlivňuje porodnost, *nemoci* (nemocnost) ovlivňují úmrtnost

- Při studiu reprodukce je však nutné všímat si také těchto událostí, proto jsou demografickými událostí i sňatek, rozvod, ovdovění, nemoc a další

- Tyto **události se evidují a poté se studují jako *hromadné jevy***, nikoli tedy jako individuální události v životě jedince

- Demografické ***události* se dále „upraví“ do *procesů*** porodnosti, úmrtnosti, sňatečnosti, rozvodovosti, potratovosti.. a poté se analyzují a **hledají se pravidelnosti a důležité charakteristiky** jejich vývoje

DEMOGRAFICKÉ PROCESY

- Demografický proces znamená, že **jedinec prožívá změnu svého stavu**, událost pro jedince znamená skutečný **přechod z jednoho stavu do druhého**, neboli je to uskutečnění procesu

- např. úmrtnost - proces, při kterém jedinec přechází ze stavu "žijící" do stavu "zemřelý"; úmrtí - **uskutečnění přechodu** ze stavu žijící do stavu zemřelý pro určitého daného jedince

Každý z demografických procesů se projevuje demografickou událostí:

- Porodnost narozením
- Úmrtnost úmrtím
- Potratovost potratem
- Sňatečnost uzavřením manželství
- Rozvodovost rozvodem
- Migrace stěhováním

- Základní podmínkou studia demografických jevů a procesů je **získávání demografických informací** – ty se získávají především ***statistickým popisem***

- Předpokladem pro zpracování a vyhodnocení demografických jevů a procesů je tedy **zajištění kvalitní *datové základny***, což vyžaduje:

  - **přesné definování jevu** (např. „živě narozené dítě“)

  - **registraci v době nebo bezprostředně po sledované události** (např. narození, úmrtí)

  - **zajištění úplnosti dat o daném souboru** (např. věk všech obyvatel)

HISTORIE DEMOGRAFICKÉ STATISTIKY

- V pozadí zájmu o demografickou statistiku (zpočátku zejména vývoj obyvatelstva) stály ryze **praktické důvody**

Jaké to asi byly důvody?

1) Nejprve pouze snaha zjistit výsledný efekt populačního vývoje – ***počet lidí*** – **zdroj vojenské, hospodářské a politické síly a moci státu**

2) Od starověku podněcovaly zájem o zjištění počtu lidí také **obavy z možného přelidnění světa a nedostatku obživy pro obyvatelstvo**

(Populační teorie Thomase Malthuse..)

- **Odhady počtu obyvatelstva**, založené na primitivních a neúplných soupisech osob, **byly velmi nedokonalé** až fantastické

- **I dnes** (v době počítačové modelace) **je velmi obtížné zpětně odhadovat počet obyvatel** ve staro/středověku – historická retrospektiva je složitá, nemá ověřitelný základ (a co teprve odhady do budoucna..)

Evropa

- Kolem roku 1000: 25-30 mil. obyvatel
- Kolem roku 1300: 70-100 mil.
- Od poloviny 16. století začíná počet obyvatel rychleji růst (výjimky: Třicetiletá válka, různé těžké epidemie..)
- Současnost: 740 mil.

DATA O OBYVATELSTVU SVĚTA: ZDROJE

- http://www.prb.org/pdf13/2013-population-data-sheet_eng.pdf
- https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/rankorderguide.html
- http://data.un.org/Data.aspx?d=POP&f=tableCode%3A22
- http://pxweb2.stat.fi/Database/Kansainvalisen_tiedon_tietokanta/databasetree_en.asp

- ***Který demografický proces se začal sledovat nejdříve? Kde a proč?***

- **John Graunt** (1620-1674), **zakladatel demografie**, se zabýval ***úmrtností*** jako jednou ze složek demografické reprodukce

- Jako první objevil při studiu úmrtnosti v Londýně určité **zákonitosti**, **platné pro celé soubory**. Odhalil např. **poměr mezi počtem mužů a žen** v populaci a stabilní poměr mezi počtem narozených **chlapců a děvčat**, stanovil jej poměrem **14:13** ve prospěch chlapců

- Své objevy shrnul v knize: ***Natural and political Observations made upon the Bills of Mortality*** (1662); první „bills" se v Londýně objevily již v polovině 16. století

- Použil **záznamů o úmrtích** a částečně křtech ve farnosti poblíž Londýna jako základnu systematické dedukce o vývoji úmrtnosti; stanovil stacionární poměr narozených chlapců a děvčat, resp. mužů a žen

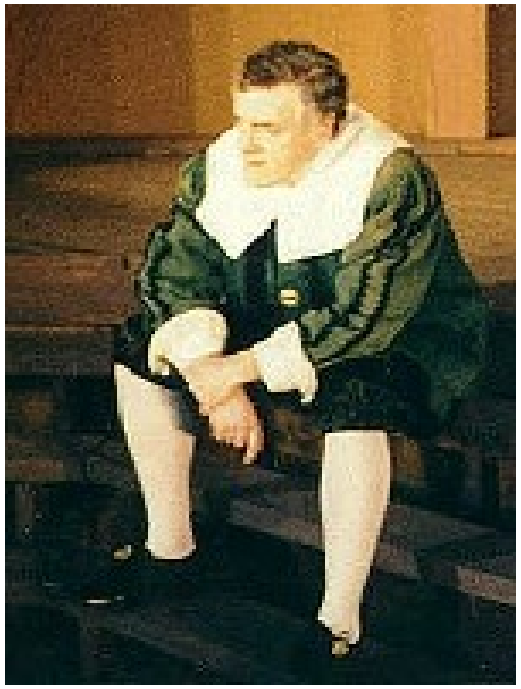

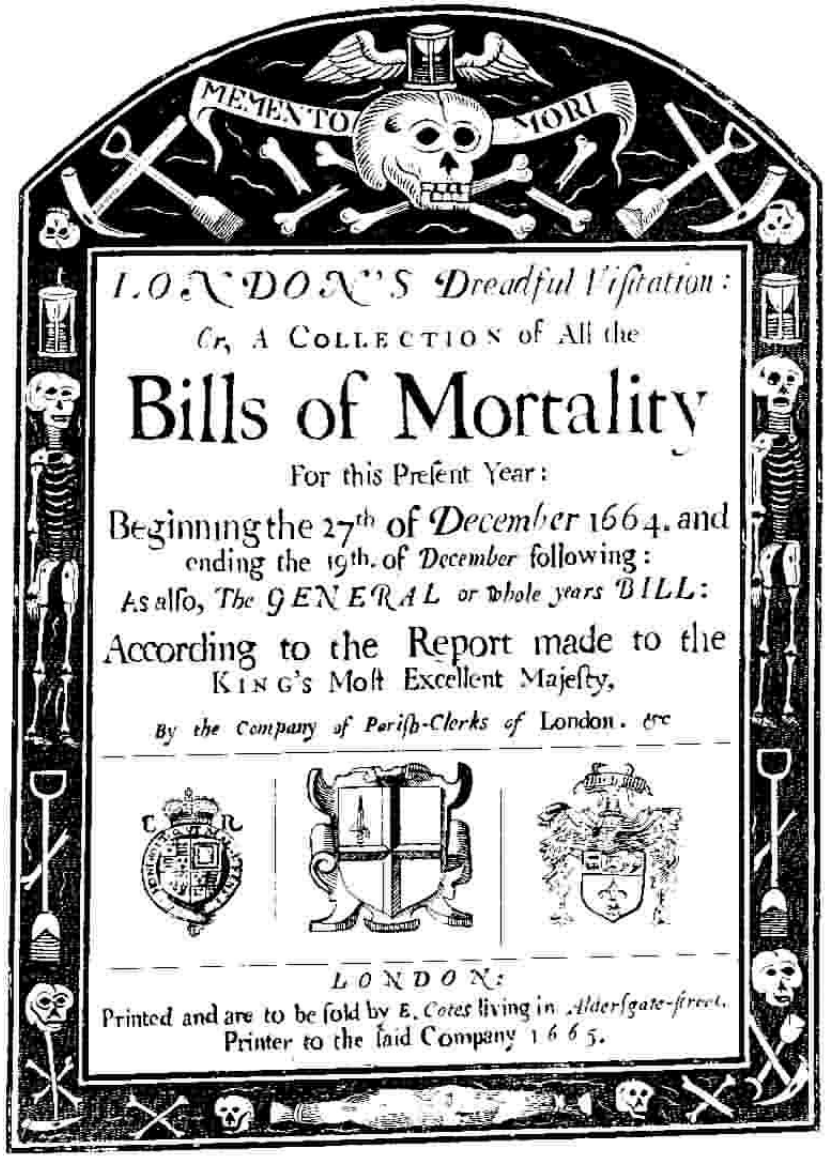

LONDON'S *Dreadful Visitation:*

Or, A COLLECTION of All the

Bills of Mortality

For this Present Year:

Beginning the 27th of *December* 1664. and ending the 19th. of *December* following:

As also, *The* GENERAL *or Whole years* BILL:

According to the Report made to the KING's Most Excellent Majesty,

By the Company of Parish-Clerks of London. *&c*

LONDON:

Printed and are to be sold by E. *Cotes* living in *Aldersgate-street*. Printer to the said Company 1665.

A generall Bill for this present year,

ending the 19 of *December* 1665. according to the Report made to the KINGS most Excellent Majesty.

By the Company of Parish Clerks of *London*, &c.

	Buried	Plag.		Buried	Plag.		Buried	Plag.		Buried	Plag.
St Albans Woodstreet	200	121	St Clements Eastcheap	28	20	St Margarett Moses	38	25	St Michael Cornhill	104	52
St Allhallows Barking	514	336	St Domes Back-church	78	27	St Margarett Newfishill	114	66	St Michael Crookedlain	179	133
St Allhallows Bredstr	15	16	St Dunstans East	265	150	St Margarett Pattens	49	24	St Michael Quernhith	203	122
St Allhallows Great	455	420	St Edmonds Lombard.	70	36	St Mary Abchurch	99	54	St Michael Quern	44	18
St Allhallows Honila	10	5	St Ethelborough	195	106	St Mary Aldermanbury	151	209	St Michael Royall	152	116
St Allhallows Lesse	139	173	St Faiths	104	70	St Mary Aldermary	105	75	St Michael Woodstreet	123	62
St Allhall. Lombardst.	90	62	St Fosters	144	105	St Mary le Bow	64	36	St Mildred Breadstreet	59	26
St Allhallows Staining	185	112	St Gabriel Fen-church	69	39	St Mary Botham	55	30	St Mildred Poultney	66	46
St Allhallows the Wall	500	256	St George Botolphlane	41	27	St Mary Colechurch	17	6	St Nicholas Acons	46	28
St Alphage	371	215	St Gregories by Pauls	376	232	St Mary Hill	94	64	St Nicholas Colesabby	225	91
St Andrew Hubbard	71	35	St Hellent	108	75	St Mary Mountham	56	37	St Nicholas Olaues	90	63
St Andrew Vndershaft	274	189	St James Dukes place	261	190	St Mary Somersetshire	342	262	St Olaves Hartstreet	237	160
St Andrew Wardrobe	476	20	St James Garlickhithe	189	118	St Mary Staynings	47	27	St Olaves Iewry	54	32
St Anne Aldersgate	182	119	St John Baptist	138	83	St Mary Woolchurch	65	22	St Olaves Silverstreete	250	132
St Anne Blacke-Friers	452	467	St John Euangelist	9		St Mary Woolnoth	75	38	St Pancras Superlane	10	15
St Antholins Parish	58	38	St John Zachario	85	54	St Martins Ironmonger	21	11	St Peters Cheape	61	35
St Aufins Parish	43	10	St Katherine Colemans	299	223	St Martins Ludgate	196	128	St Peters Cornehill	136	76
St Barthol. Exchange	72	61	St Katherine Creechu.	235	231	St Martins Organs	110	72	St Peters Poole Wharfe	114	86
St Bennet Fynch	47	2	St Lawrence Iewry	94	48	St Martins Outwitch	60	24	St Peters Powre	79	47
St Benn. Grace-church	57	41	St Lawrence Poultney	214	140	St Martins Vintery	417	249	St Stevens Colmanstr	560	391
St Bennet Pauls Wharf	255	173	St Leonard Eastcheap	42	27	St Matthew Fridaystr.	24	6	St Stevens Walbrooke	34	17
St Bennet Sherehog	11	1	St Leonard Fosterlane	135	255	St Maudlins Milkstreet	44	32	St Swithins	93	56
St Botolph Billingsgate	81	50	St Magnus Parish	102	60	St Maudlins Oldfishst.	176	121	St Thomas Apostle	163	110
Christs Church	653	467	St Margaret Lothbury	100	66	St Michael Bassishaw	253	164	Trinitie Parish	125	79
St Christophers	60	17									

Buried in the 97 Parishes within the walls 15207 *Whereof, of the Plague* 9887

St Andrew Holborne	1958	3103	Bridewell Precinct	130	179	St Dunstans West	958	665	St Saviours Southwark	4229	3446
St Bartholmew Great	491	344	St Botolph Aldersga	997	1755	St George Southwark	1013	1300	St Sepulchres Parish	4507	5746
St Bartholmew Leste	193	159	St Botolph Algate	4936	4051	St Giles Cripplegate	8069	4878	St Thomas Southwark	475	371
St Bridget	2111	1427	St Botolph Bishopsg	3464	1500	St Olaves Southwark	4793	2785	Trinity Minories	168	123
Buried in the 16 Parishes without the walls 41351 *Whereof, of the Plague* 28888									At the Pesthouse	159	156

St Giles in the Fields	1457	3165	St Katherines Tower	956	601	St Magdalen Bermon.	1943	1363
Hackney Parish	322	132	Lambeth Parish	798	537	St Mary Newington	1271	1004
St James Clarkenwell	865	1377	St Leonard Shoreditch	2669	1949	St Mary Islington	696	593
Buried in the 11 out-Parishes, in Middlesex and Surrey 18554 *Whereof, of the Plague* 21410								

St Clement Danes	1969	1226	St Mary Savoy	303	198	St Mary Whitechappel	4766	3855
St Paul Coreen Garden	408	161	St Margarets Westminst.	4710	3742	Redriffe Parish	1004	810
St Martins in the Fields	4804	2883	*Whereof in the Pesthouse*		156	Stepney Parish	8598	5583
Buried in the 5 Parishes in the City and Liberties of Westminster 12194 *Whereof, of the Plague* 8403								

The Total of all the Christnings	9967
The Total of all the Burials this year	97306
Whereof, of the Plague	68596

The Diseases and Casualties this year.

Abortive and Stilborne	617	Executed	21	Palsie	30
Aged	1545	Flox and Small Pox	655	Plague	68596
Ague and Feaver	5257	Found dead in streets, fields, &c.	20	Planet	6
Appoplex and Suddenly	116	French Pox	86	Pluriſie	15
Bedrid	10	Frighted	23	Poyſoned	1
Blasted	5	Gout and Sciatica	27	Quinſie	35
Bleeding	16	Grief	46	Rickets	557
Bloody Flux, Scowring & Flux	185	Griping in the Guts	1288	Riſing of the Lights	397
Burnt and Scalded	8	Hangd & made away themſelves	7	Rupture	34
Calenture	3	Headmouldſhot & Mouldfallen	14	Scurvy	105
Cancer, Gangrene and Fiſtula	56	Jaundies	110	Shingles and Swine pox	2
Canker, and Thruſh	111	Impoſtume	227	Sores, Ulcers, broken and bruiſed Limbs	82
Childbed	625	Kild by ſeverall accidents	46	Spleen	14
Chriſomes and Infants	1258	Kings Evill	86	Spotted Feaver and Purples	1929
Cold and Cough	68	Leproſie	2	Stopping of the ſtomack	332
Collick and Winde	134	Lethargy	14	Stone and Strangury	98
Conſumption and Tiſſick	4808	Livergrown	26	Surfet	1251
Convulſion and Mother	2036	Meagrom and Headach	12	Teeth and Worms	2614
Diſtracted	5	Meaſles	7	Vomiting	51
Dropſie and Timpany	1478	Murthered and Shot	9	VVenh	1
Drowned	50	Overlaid & Starved	45		

Christned	Males 5114	Buried	Males 48569	Of the Plague	68596
	Females 4853		Females 48737		
	In all 9967		In all 97306		

Increaſed in the Burials in the 130 Parishes and at the Peſt-houſe this year 79009.

Increaſed of the Plague in the 130 Parishes and at the Peſt-houſe this year 68556.

- **William Petty** – anglický ekonom a statistik, přednášel na univerzitě

- Nejznámnější dílo: **Politická aritmetika (*1672*)**
  - začíná pracovat s teorií pravděpodobnosti, která je schopna předvídat mnohé události
  - zabývá se statistickými zákonitostmi

- **Edmund Halley** (*1656 - 1742*) - anglický astronom

- na konci 17. století **zkonstruoval první *úmrtnostní tabulky*** na základě záznamů o úmrtích a porodech a odhadl předpokládané počty lidí v relativně uzavřené, stacionární populaci podle jednotlivých věkových skupin za poměrně dlouhé období (84 let)

- (znám především jako objevitel komety..)

- **Johann Sussmilch** (*1770 - 1767*) – německý luteránský duchovní, ovlivněn Grauntovým dílem

- první formuloval "zákonitosti čísel", věnoval se studiu úmrtnosti a statistických zákonitostí. Jeho největší zásluhou je, že vzbudil široký zájem o nejrůznější stránky demografické reprodukce

- Nejvýznamnější dílo: **Božský řád** - zkoumal sekundární poměr pohlaví ***(co to je?)***, je to boží vůle, je potřeba mnoho mužů, aby ještě zbyli pro službu bohu..

- Nové zkoumání otázek demografické reprodukce souviselo s **rozšířením pramenné základny** rokem roku 1700 v **Anglii a ve Francii** (daňové soupisy, lokální součty obyvatel..)

  Postupně se k sledování úmrtnosti přidávaly další jevy/ukazatele – porodnost, sňatečnost, plodnost..a různé propočty a analytické ukazatele

- Studium populačních otázek na konci 18. a po celé 19. století bylo ovlivněno **rostoucím zájmem o ekonomické, sociální a politické problémy**, a to především v Anglii a Francii

- Během 19. století došlo k největšímu **pokroku ve výzkumu procesu *úmrtnosti***
- Rozšířily se znalosti o podmínkách, které působí na četnost úmrtí a zlepšily se i metody jejich analýzy
- To vedlo k zavedení **měr úmrtnosti podle věku a pohlaví** i metody přímé a nepřímé standardizace

- **Otázky *porodnosti*** byly mnohem méně středem pozornosti a metodicky významné práce v této oblasti jsou spíše výjimkou

- **Thomas Robert Malthus** (*1766 - 1834*) - pastor anglikánské církve a profesor nových dějin a ekonomie, „symbol" všech autorů, kteří se staví **nepříznivě k početnímu růstu obyvatelstva**

- problematikou demografické reprodukce se hlouběji nezabýval, pouze **vyjádřil a formalizoval vztah mezi růstem úživných prostředků a početním růstem populace** a povýšil ho na **zákon**
- Populační princip spočívá v tom, že **růst obyvatelstva neustále směřuje k převýšení hranice dané prostředky obživy**

- Populace rostou geometrickou řadou, obživa aritmetickou
- **Sociální bída a nezaměstnanost jsou** tudíž **důsledky příliš rychlého rozmnožování lidí**
- Tato zákonitost měla svou **historickou platnost**, **neplatila však již v době, kdy tento zákon vyslovil**
- Díky Malthusovi se zvýšil celkový zájem o demografickou reprodukci

- **Adolf Lambert Quetelet** (*1796 - 1874*) – belgický demograf a statistik

- zpřesnil statistické zjišťování demografických dat, vypracoval zásady moderních sčítání lidu, ty poprvé uplatnil při belgickém sčítání lidu v roce 1846 ***(kdy bylo první moderní sčítání lidu v českých zemích?)***

- v roce 1853 založil Mezinárodní statistický ústav, od roku 1911 má sídlo v Haagu

- **Wilhelm Lexis** (*1837 - 1914*) – německý statistik a ekonom, navrhl ***demografickou síť*** a koncepčně připravil konstrukci ***hrubé a čisté míry reprodukce***

  Axel Gustav Sundbarg (*1857 - 1917*) - švédský demograf, publikoval ***klasifikaci věkových struktur*** v roce 1900

- Ve **20. století** se v demografii nadále rozvíjely tendence nastoupené v minulosti
- Silnou složkou se stává zejména **demografická metodologie** a na ní navazující **demografická analýza**

- **Méně** se rozvíjely syntetické studie a **demografické teorie**

- Tento vývoj, nastoupený na přelomu 19. a 20. století, je důsledkem **rozšiřující se datové základny, zkvalitnění dat a zároveň i důsledkem stability vývoje demografických systémů**

STATISTICKÉ PRAMENY K VÝVOJI OBYVATELSTVA V ČESKÝCH ZEMÍCH

1. Předstatistické období

- Asi do poloviny 18.století
- Nejstarší - mimodemografické zdroje (antropologické), nepsaná podoba
- Později – soupisy a zápisy za účelem **vybírání daní, odvodů k vojsku, zjištění majetku**
- 16. stol. – v zemi České sečtena města, městečka, zámky, tvrze, vesnice, dvory, ale i hospodáři
- **„Berní rolla" (1654),** nejdůležitější pramen pro **odhad počtu obyvatelstva po třicetileté válce** - potřeba získání příjmu pro obnovu a chod země

(Co je to berní/berně?)

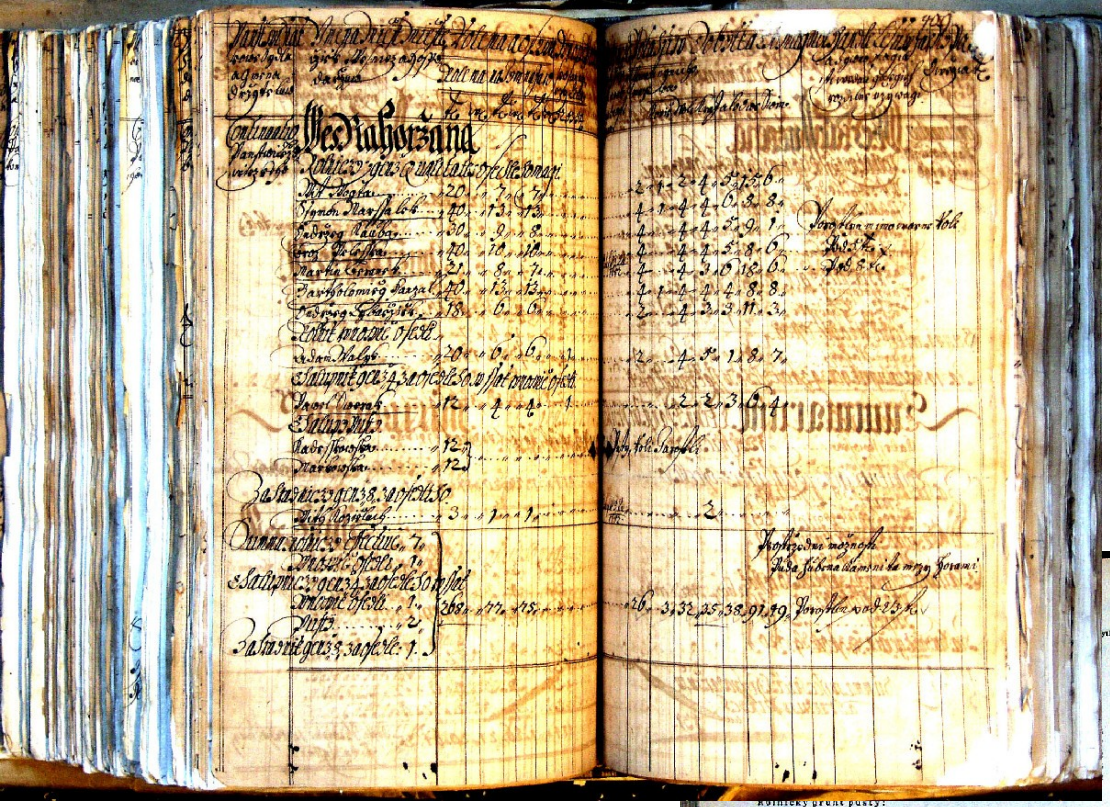

Smrčná, Spůle, Nahořany

												Orea	Sečná	Poznámky
												16	10	*Vyhořel 29. Decembris 1661.*
												5	2	
												8	2	
												13	5	
												8	2	*Vyhořel k 3. quartálu 1682.*
Kolínecký prent pusty:														
Brychtánkovský	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Hospodář zběhl, role vrchnost užívá.
Summa rolnické effective	5	130	—	48	—	50	—	—	14	1	22	20	17	48	21	Mohou obstáti. Půda dobrá, žitná.
pusty	1															

Ves Spůle *(Spále, obec Dolany, s. o. Vimperk)*

Rolníci, jenž qualitates osedlého mají:

Jan Martin	18	—	6	—	6	—	—	2	1	3	3	—	14	4	*Vyhořel, defalcirován k 3. quartálu 1682.*
Matouš Mlynář	20	—	7	—	6	—	—	2	—	4	5	2	6	4	Vlastní [mlýn] o 1 kole. — *Vyhořel, defalcirován 1715.*
Petr Novotný	26	—	7	—	6	—	—	2	—	4	5	4	12	2	*Vyhořel, defalcirován k 3. quartálu 1682.*
Rolníci vnově osedlí:															
Havel Zyka	24	—	8	—	7	—	52	2	—	4	4	3	8	4	
Václev Petrlík	24	—	7	—	7	—	52	2	—	4	2	5	6	7	
Vít Hrubej	24	—	8	—	8	—	52	2	—	4	3	4	6	3	
Jiřík Kouba	20	—	7	—	6	—	52	2	—	4	3	2	7	4	*Vyhořel, defalcirován k 3. quartálu 1682.*
Summa rolnící effective	3	150	—	50	—	46	—	—	14	1	26	21	20	61	25	Dosti akrovné živnosti mají. Půda žitná.
vnově osedlí	4															

Ves Nahořana *(Nahořany, s. o. Vimperk)* Fol. 169

Rolníci, jenž qualitates osedlého mají:

Porostlin mimo vsseň rolí:

Vít Vojta	20	—	7	—	7	—	—	2	1	2	4	3	15	6	
Šimon Mariášek	40	—	13	—	13	—	—	4	1	4	4	6	8	6	
Ondřej Kouba	30	—	9	—	8	—	—	4	—	4	4	5	9	1	
Brož Peleška	46	—	10	—	16	—	—	4	—	4	4	5	9	6	pod 5 strychů.
Martin Beránek	21	—	8	—	7	—	—	4	—	4	3	6	15	6	pod 8 strychů.
Bartolměj Hanzal	40	—	13	—	13	—	—	4	1	4	4	5	8	6	
Ondřej Líbeček	18	—	6	—	6	—	—	2	—	4	3	3	11	3	
Rolník vnově osedlý:															
Adam Valík	20	—	6	—	6	—	53	2	—	4	5	1	8	7	
Chalupník, jenž 4 za osedlého, však vnově osedlý:															
Pavel Sverák	12	—	4	—	4	—	53	—	—	2	2	3	6	4	

Vyhořelí, defalcirováni k 3. quartálu 1682.

LÍOVICE

Nahořany, Zlešice

																		Orea	Sečná		Poznámky
Chalupy pusty:																					
Kaděkovská	13	—	—	—	—	—	—											—	—		Dokence pusty, roli zarostlé.
Markovská	15	—	—	—	—	—	—											—	—		
Zahradníci, jenž 8 za osedlého:																					
Vít Kašeluch	3	—	1	—	1	—	—											—	—		*Vyhořel, defalcirován k 3. quartálu 1682.*
Summa rolnící effective	7																				
vnově osedlý	1																				
Chalupníci, jenž 4 za osedlého, však vnově osedlý	1	258	—	77	—	75	—	—										26	3		Prostřední mělnosti. Půda hubená, kamenitá, mezi horami. Porostlin pod 15 strychů.
pusti	2																				
Zahradníci, jenž 8 za osedlého	1																				

Ves Zlešice *(Zlešice, obec Malenice, s. o. Volyně)* Fol. 410

Rolník, jenž qualitates osedlého má:

Ondřej Sládek	27	—	7	—	7	—	—											2	—		
Rolníci vnově osedlí:																					
Matouš Hek	28	—	6	—	6	—	33											2	—		
Jan Vetruba	21	—	5	—	5	—	33											2	—		
Zahradníci, jenž 8 za osedlého:																					
Vít Vašík	3	—	1	—	1	—	—											—	—		
Matouš Kašperín	1	—	—	—	—	—	—											—	—		
Summa rolník effective	1																				
vnově osedlí	2	72	—	19	—	19	—	—										6	—		
Zahradníci, jenž 8 za osedlého	2																				

Vyhořelí, defalcirováni 1712

Summarum k témuž panství příslušenství:

Vesnic	12																				
Rolníkův, jenž qualitates osedlého mají	60																				
vnově osedlých	29																				
na živnosti sloužících	1																				
pustých	5	1551	—	182	2	176	2	—										244	29	548	330 279 539 366 Porostlin pod 83 strychů.
Chalupníci, jenž 4 za osedlého	9																				
vnově osedlých	1																				
pustí	6																				
Zahradníci, jenž 8 za osedlého	20																				

1654 Berní Rula

Jména vesnic a hospodářů	Rolí má a osívá			Vnově se osazují léta			Pohořalí	Dokonce pustý a kdo týchž případností užívá	Handle a živnosti	Potahů		Dobytka chová				Poznámky
	rolí má	seje na zimu	seje na jaro	[16] 52	[16] 53	[16] 54				chovati může	nyní chová	krav	jalovic	ovcí	sviň	

Jména vesnic a hospodářů	Rolí má a osívá						Vnově se osazují léta			Pohořalí	Dokonce pustý a kdo týchž případností užívá	Handle a živnosti	Potahů		Dobytka chová				Poznámky
	rolí má		seje na zimu		seje na jaro		[16] 52	[16] 53	[16] 54				chovati může	nyní chová	krav	jalovic	ovcí	sviň	
	str.	v.	str.	v.	str.	v.													

1654 Tax Assessment Roll

Names of villages and landlords	Tillable land under seed						Newly settled this year			Burned	Desolate and who is using it	Trade	Teams (horses and oxen)		Livestock				Remarks
	tillable land		sown in winter		sown in spring		[16] 52	[16] 53	[16] 54				Capacity to keep	Presently keeping	cow	heifer	sheep	swine	
	str. *	v. **	str. *	v. **	str. *	v. **													

Historical units of measurement:
* - "strych" acreage, equals to 0.7 acre, also known as "korec"
** - "vertel" equals to ¼ of "strych"

A 3718

Soupis

PODDANÝCH PODLE VÍRY Z ROKU 1651

ŽATECKO 1

KNIHOVNA
STÁT. OBLAST. ARCHIVU
PRAHA
A 3718/1

Soupis
PODDANÝCH PODLE VÍRY Z ROKU 1651

ČÁSLAVSKO 2

2. Období soupisů obyvatelstva

- Berní rollu je možné považovat za **první systematickou demografickou** akci v českých zemích

- V roce 1748 na ni navázal ***první rustikální katastr tereziánský*** (podobně koncipovaný) a následovaly další (druhý katastr rustikální, dominikální katastr a josefínský katastr)

(Co to je rustikální a dominikální?)

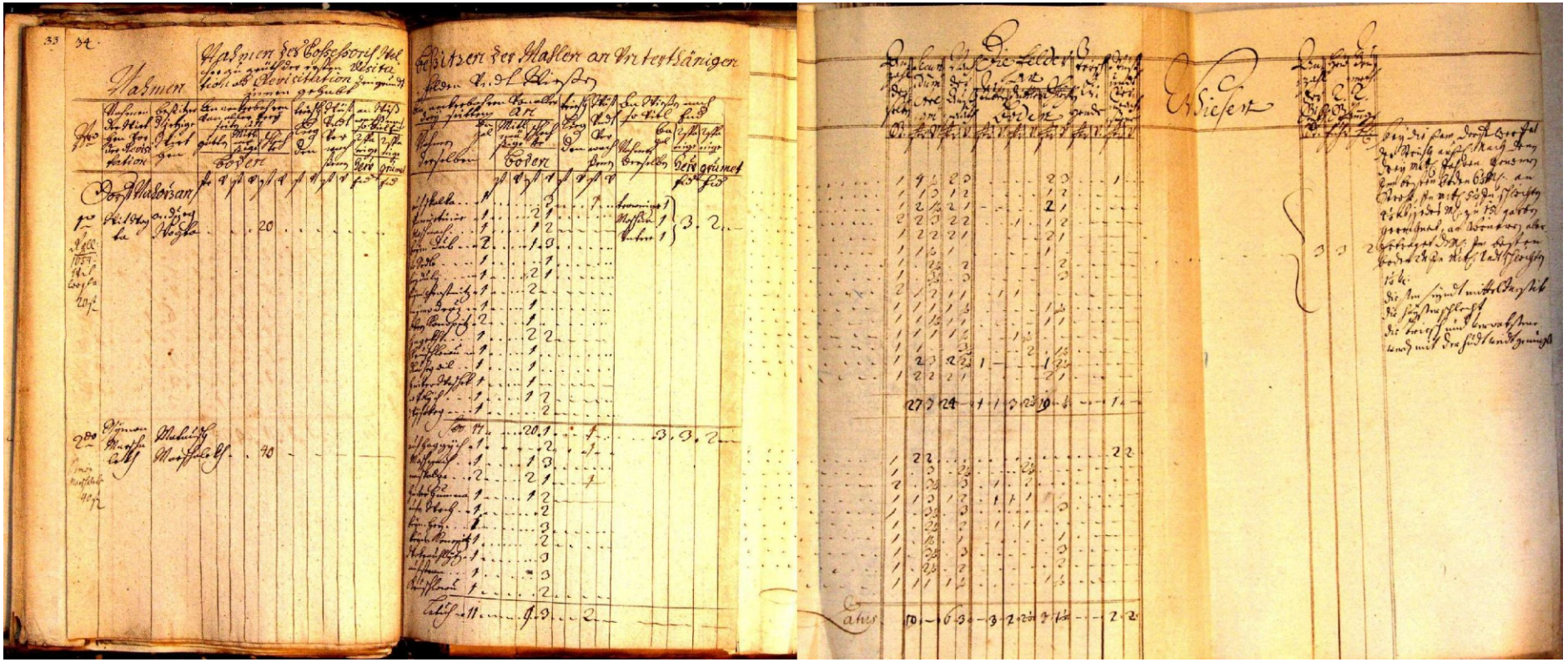

- Od poloviny 18. století jsou dalším a významnějším zdrojem poznání o obyvatelstvu již skutečné ***soupisy obyvatelstva*** (populační soupisy)

- **První soupis obyvatelstva** z roku 1754 za Marie Terezie – ***konskripční tabulka*** – obce s údaji o počtu obyvatelstva podle pohlaví a pěti věkových skupin (0-15, 15-20, 20-40, 40-50, 50+), soupisy poté označovány také jako ***konskripce***

- Jednalo se o **výjimečný počin**, který proběhl na celém území státu souběžně

- Konskripce však byla prováděna „dvojkolejně“, jak **církevními**, tak **politickými úřady**

- Konskripce **měly být prováděny každý rok**, ale to bylo i vzhledem k četným externím okolnostem (válka s Pruskem) nereálné

- Byly také dosti **nepřesné**, odporovaly si, výsledky dalších konskripcí neodpovídaly vývoji a sledu demografických i dalších událostí

- V roce 1770 byly **zrušeny církevní konskripce**, politické soupisy se začaly provádět ve **spolupráci s vojenskými orgány** (Josef II)

- Od roku 1807 zajišťovaly konskripce již jen **orgány veřejné správy** (jedny data), byly každoročně aktualizovány (až do roku 1826)

3. Období sčítání lidu

- První soupis, který byl označen jako ***sčítání*** proběhl dle nových nařízení v roce **1830**, měl však neuspokojivé výsledky a v dalším roce byl opakován

- Pak probíhaly soupisy **každý třetí rok** až do roku 1851 (podle starých předpisů josefínské doby)

- Mezitím se **zdokonalila statistická věda** i technika, bylo potřeba **doplnit podmínky úplnosti a správnosti získávaných výsledků**

  ⟶ výsledek: **sčítání bude provedeno jediným orgánem ve státě k jedinému dni** (zákon z roku 1857 platící pro celou rakouskou monarchii)

(Proč byly preferovány takové požadavky?)

- V roce 1857 tak proběhlo **první sčítání vyhovující základním novodobým požadavkům**

- **<u>ALE!!!</u> Za první moderní sčítání lidu v rakouské monarchii se označuje až *sčítání k 31.prosinci 1869***

- Ve stejném roce byl vydán zákon, který stanovoval, že sčítání se mají konat v **desetiletých obdobích** v letech končících nulou, a to k 31.prosinci roku

- Takto proběhla sčítání v letech **1880, 1890, 1900 a 1910**

- Sčítáno mělo být (a bylo) ***přítomné obyvatelstvo***, v místě, kde se právě nacházelo v „rozhodný okamžik“ sčítání, tj. k 31.12., což ovšem způsobovalo nemalé problémy

- Československá sčítání lidu po 1. světové válce **navázala na rakouskou tradici** (kontinuita dat, moderní obsah..) a postupně se zdokonalovala

VI.

Land Schlesien Ortsgemeinde Skalitz Haus-Nr. 1

Bezirk Teschen Ortschaft Skalitz Zahl der Wohnparteien 2

Aufnahmsbogen

zur

Zählung der Bevölkerung und der wichtigsten häuslichen Nutzthiere nach dem Stande vom 31. December 1869.

1. In den Aufnahmsbogen sind sämmtliche Personen, welche im Hau (Inwohner), nach der Reihenfolge der Wohnparteien aufzunehmen. Die W folgen in der Reihe der Wohnungsnumern aufeinander; ist eine Wohnungs noch nicht vorhanden, so hat die Eintragung nach der Ordnung vom Erdg zum obersten Stockwerke zu erfolgen.

2. Die Eintragung der Personen, welche zu jeder Wohnpartei gehör Aufnahmsbogen, hat auch dann zu geschehen, wenn sie zeitlich, z. B. auf Spitale, im Gefängnisse u. dgl. abwesend sind. Söhne und Töchter der W aber müssen, insoferne sie noch nicht selbstständig sind, selbst dann aufgenom wenn sie dauernd, z. B. in Studien, als Dienstboten, auf der Wanderung, u. s. w. abwesend sind.

3. Gehört eine Partei zum **activen** Militär (zum stehenden Heere, Marine, zur Heeres- oder Marine-Verwaltung), so sind **nur** ihre Angehörigen geschriebenen Ordnung, dann jene Dienstleute und Aftermiethparteien, welch activen Militärdienste stehen, in den Aufnahmsbogen einzutragen.

Dagegen müssen die mit Charakter quittirten, die Reserve- und Landwe ferner die im Ruhestande mit oder ohne Militärpension befindlichen Officiere, M und Parteien, die pensionirten oder provisionirten Unterparteien, die bis zur beurlaubte noch linienpflichtige Mannschaft, die Mannschaften der Reserve und endlich die außerhalb der Invalidenhäuser lebenden Patental- und die Reserva liden nebst ihren Angehörigen u. s. w., auch für ihre Person in den Aufnahm getragen werden. Unter der Collectiv-Bezeichnung „**Officiere**" sind auch die d Corps der Auditore, Aerzte und Truppen-Rechnungsführer Angehörenden inbe

4. Sollte eine Wohnung am 31. December 1869 unbewohnt gewe ist dieß ausdrücklich anzugeben.

Laufende Zahl der Personen	Name u. z. Familienname (Zuname), Vorname (Taufname), Adelsprädicat und Meldung. Von jeder Wohnpartei sind in folgender Ordnung einzuschreiben: Das Familien-Oberhaupt, dessen Ehegattin, die Söhne und Töchter nach dem Alter von dem ältesten zum jüngsten absteigt, insoferne sie noch nicht selbstständig sind. Sonstige in gemeinschaftlicher Haushaltung lebende Verwandte, Verschwägerte oder andere Personen, einschließlich der gegen Bezahlung oder ohne Bezahlung in Kost Aufgenommenen. Nur zeitweilig anwesende Familienglieder oder Fremde (Gäste). Dienstleute und Hilfsarbeiter (Gehilfen, Lehrlinge, Commis u. dgl.) der Wohnpartei, welche bei ihr wohnen. Aftermiethparteien mit ihren Angehörigen und Dienstleuten (in derselben Reihe, wie es oben gelegt wurde). Bettgeher, Kostgenossen u. dgl.	Ge-schlecht: Das Geschlecht jeder vorgeschriebenen Person ist durch die Ziffer 1 in der dieser Geschlechts entsprechenden Rubrik anzugeben. männlich / weiblich	Geburts-jahr	Religion: Hier ist aufzuführen, ob die Person Katholik-katholisch, Griechisch-unirt, Armenisch-unirt, Griechisch-nicht unirt, Armenisch-nicht unirt, Evangelisch Augsburger Confession (Lutheraner), Evangelisch helvetischer Confession (Reformirt), Anglicanisch, Mennonit, Mährisch, Israelitisch, Mohammedanisch u. s. w. ist.	Familienstand: Hier ist einzusetzen, ob die Person ledig, Verheiratet, Verwittwet, oder durch Verfassung der Ehe getrennt ist.	Beruf oder Beschäftigung: Act. Nahrungszweig. Gewerbe. Die Art derselben ist möglichst genau zu bezeichnen, z. B. die Kategorie des Beamten, ob er noch im Dienste oder pensionirt u. dgl. ist, in welcher Dienst er sich befindet, der Rang, die Art der Beschäftigung, die Stellung des Handlungsdieners u. s. w. Wenn Jemand mehrere Nahrungszweige hat, so ist nur einer einzutragen, welcher seinen Hauptzweck bildet. Personen ohne bestimmten Beruf haben die Art anzugeben, in welcher sie ihren lebensunterhalt beziehen, z. B. Rentenbesitzer, Armen-Versorgter u. dgl. Wenn Frauen, Kinder oder andere an der Führung ihres Haushaltes betheiligt sind, oder den Familien-Oberhaupt in seiner Beschäftigung regelmäßig beistehen, so ist dieß ausdrücklich anzugeben, im entgegengesetzten Falle ist die Zuhörung des Angehörigen, der Schulbesuch u. dgl. in dieser Rubrik ersichtlich zu machen. Nur bei Personen von über 14 Jahren kann die Rubrik mit einem Querstriche ausgefüllt werden. Auch ist jedesmal bei einem selbstständig Erwerbe (z. B. bei einer Fabrik, bei Gewerben, beim Bergbau) beschäftigt, so ist dieß anzugeben.	Arbeits- oder Dienstverhältniß: Hier ist anzugeben, ob die Personen in der neben stehenden Beschäftigung selbstständig, oder nur als Gehilfe beschäftigt sind; ob sie z. B. Eigenthümer oder Pächter des Wirthschaftes, oder im Dienste bei der Landwirthschaft beschäftigt sind; ob sie Unternehmer, Geschäftsführer, Arbeiter einer Fabrik, ob Meister, Geselle, Lehrling, Taglöhner u. s. w. eines Gewerbes, ob Beamter, Buchhalter, Commis u. s. w. einer Handlung ist; ob sie im Dienste bei der Haushaltung steht u. s. f.	Geburtsort: Land / Bezirk / Ortschaft	Zuständigkeit: Hier ist mit der Ziffer 1 in der entsprechenden Rubrik anzugeben, ob die Personen in der Gemeinde das Zählungsrecht einheimisch (heimatberechtigt) oder fremd (nicht heimatberechtigt) ist. einheimisch / fremd	Anwesend: Die An- oder Abwesenheit jeder vorgeschriebenen Person ist durch Eintragung der Ziffer 1 in die betreffende Rubrik ersichtlich zu machen. Zeitweilig anwesend, z. B. auf der Durchreise, im Falle der Aufenthalt bis zu 1 Monat dauert / Dauernd anwesend, im Falle der Aufenthalt über 1 Monat dauert	Abwesend: Zeitweilig abwesend, z. B. auf Reisen, auf einem Besuche, wenn sie Abwesenden 1 Monat oder über schreiben. / Dauernd abwesend, z. B. in Studien, als Dienstboten, auf Wanderschaft, im Militär, im Falle sie über 1 Monat wahrscheinlich wählen.	Anmerkungen: Wenn die Personen zeitlich (z. B. auf Reisen) abwesend sind, so ist in der Rubrik „Gewerbe" (Beruf) anzugeben, als was sie sich daselbst (Gewerbsort) aufhalten. Gestorbene sind in der Zeit vom 1. December 1869 bis zum Tage der Aufnahme (Zählung) anzugeben, als abwesend eingetragen werden dürfen.
a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n
I 1	Sikra Johann	1	1837	r. kathol.	verehelicht	Inwohner	—	Schlesien Teschen Skalitz	1		1	
2	Ehegattin Johanna	1	1846	dto.	dto.	Inwohnerin	—	Schlesien Teschen Dobrau	1		1	
II 3	Kusina Martin	1	1827	dto.	dto.	Inwohner	—	Schlesien Teschen Dobrau	1		1	
4	Ehegattin Agnetenia	1	1839	dto.	dto.	—	—	Schlesien Teschen Skalitz	1		1	
5	Sikra Karl	1	7/6 1858	dto.	ledig	—	—	Schlesien Teschen Skalitz	1		1	
6	dto. Joseph	1	1868	dto.	dto.	—	—	Schlesien Teschen Skalitz	1		1	
7	Tochter Barbara	1	1852	dto.	dto.	—	—	Schlesien Teschen Skalitz	1		1	
8												
9												
10												
11												

- Upustilo se od rozhodného okamžiku k 31.12

(Proč asi?)

- Další sčítání lidu se tak uskutečnila v letech **1921, 1930, 1950, 1961, 1970, 1980, 1991, 2001** (většinou na začátku března nebo prosince)

(Proč to nejsou roky končící nulou a chybí 1940?)

- Ve dvacátých letech se předpokládalo, že **sčítání budou prováděna** podle vzoru z anglosaských zemí po **pěti letech**, ale **včas se od toho upustilo**

(Proč asi?)

NEJVÝZNAMNĚJŠÍ ZMĚNY VE SČÍTÁNÍCH LIDU

1921

- Za politicky nejdůležitější se považovalo zjištění ***národnosti obyvatelstva***, a to na základě „mateřského jazyka" a nikoliv „obcovací řeči", jak tomu bylo za Rakouska

(Co myslíte, proč tato změna?)

1930

- K novým znakům patřily: **minulé bydliště sčítaných**, pokud osoba nebyla sečtena v obci svého narození (***„rodáci"***), **místo přistěhování** do místa, kde byla osoba sčítána a ***plodnost žen***

1950

- Byl uskutečněn také **soupis zemědělských, průmyslových a živnostenských závodů** („národní sčítání 1950“)
- **Poslední sčítání** zpracované za tzv. **přítomné obyvatelstvo**
- Nadlouho poslední sčítání, kdy se zjišťovala ***příslušnost k církvi***
- **Nová definice *národnosti***: „příslušnost k národu s jehož kulturním a pracovním společenstvím je sčítaný vnitřně spjat a k němuž se hlásí“
- První oficiální název: ***„sčítání lidu, domů a bytů*****"**, data o obyvatelstvu a objektech bydlení se však ještě nepodařilo vzájemně propojit

1961

- Poprvé provedeno za ***bydlící obyvatelstvo*** a podle koncepce tzv. ***cenzových domácností*** (možnost zjištění **struktury domácností a rodin** – důležité!)

- Poprvé se zjišťovaly údaje o ***dojížďce do zaměstnání*** **(velmi důležitý krok nejen pro dopravní obslužnost!!)** mezi okresy i do větších měst

- Získaná data za bydlící obyvatelstvo umožnila následně založit a vést ***roční bilance obyvatelstva*** podle řady kritérií

1970

- Poprvé bylo ke zpracování výsledků využito **velkokapacitního sálového počítače** CDC 3300

- Poprvé byly výsledky zpracovány za tzv. ***základní sídelní jednotky - zsj*** („lokality" na venkově a „urbanistické obvody" ve vybraných městech)

- Nové zjišťovací znaky: **rómské obyvatelstvo**, **rodné číslo**, **státní příslušnost**, v rámci dojížďky do zaměstnání a škol její **doba, vzdálenost, frekvence a použitý dopravní prostředek**; **vybavení domácností** některými předměty dlouhodobého užívání

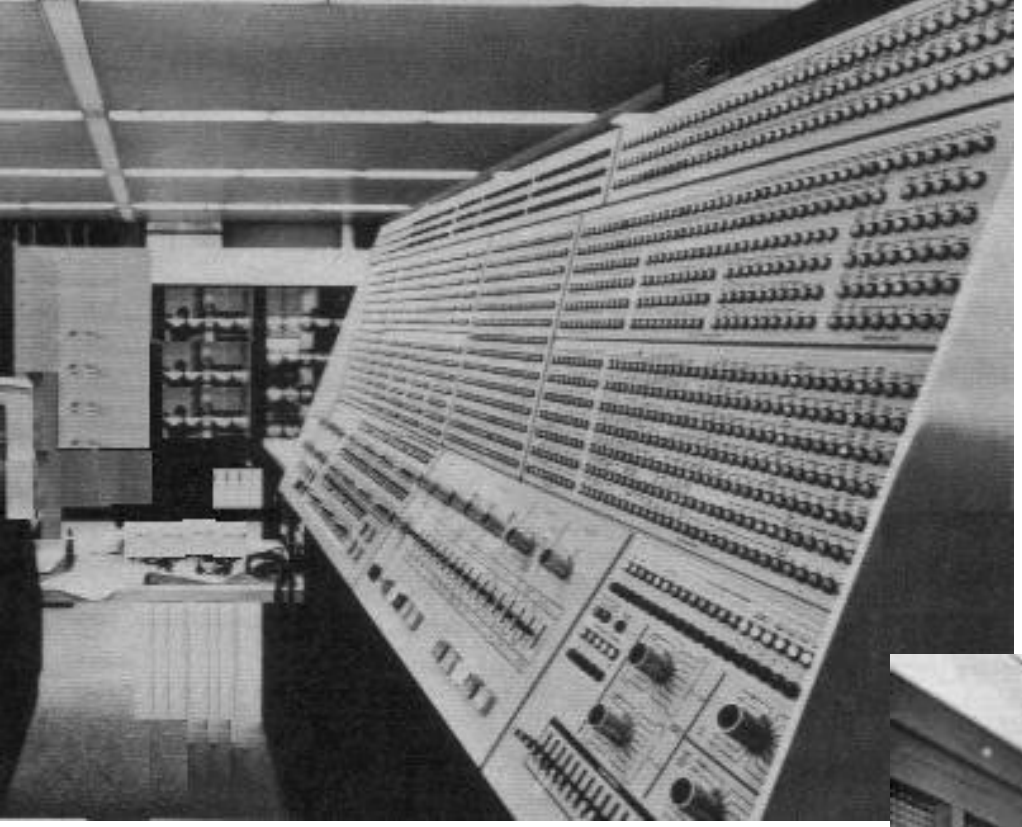

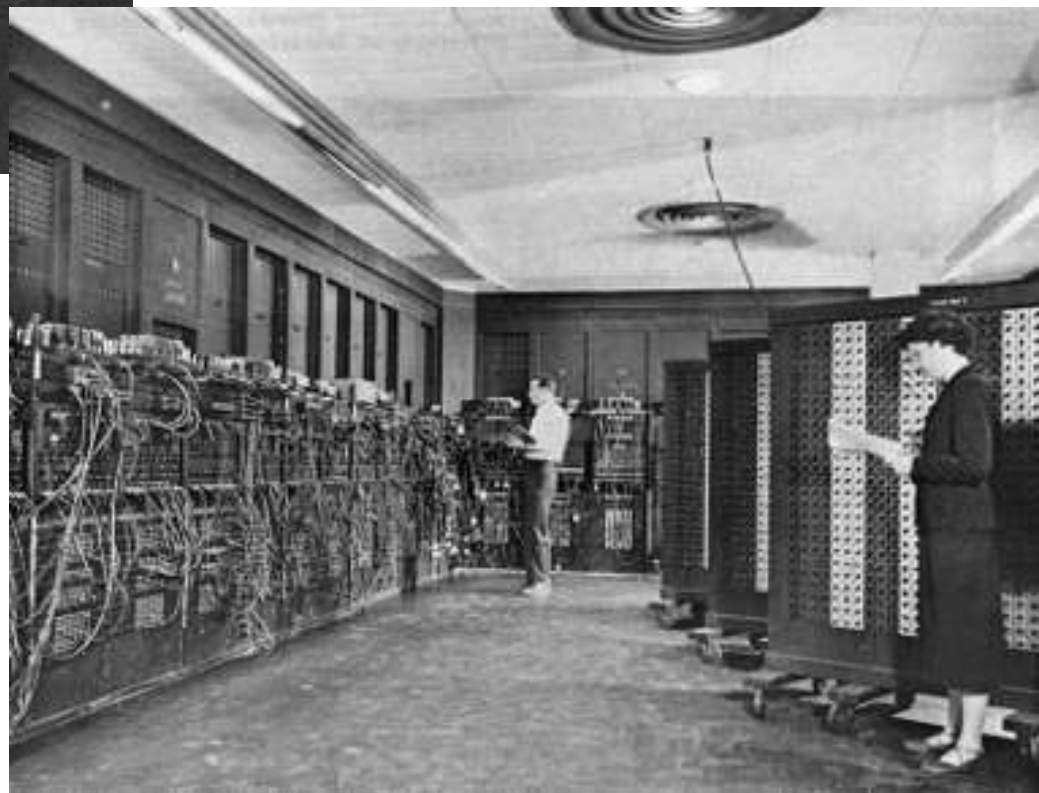

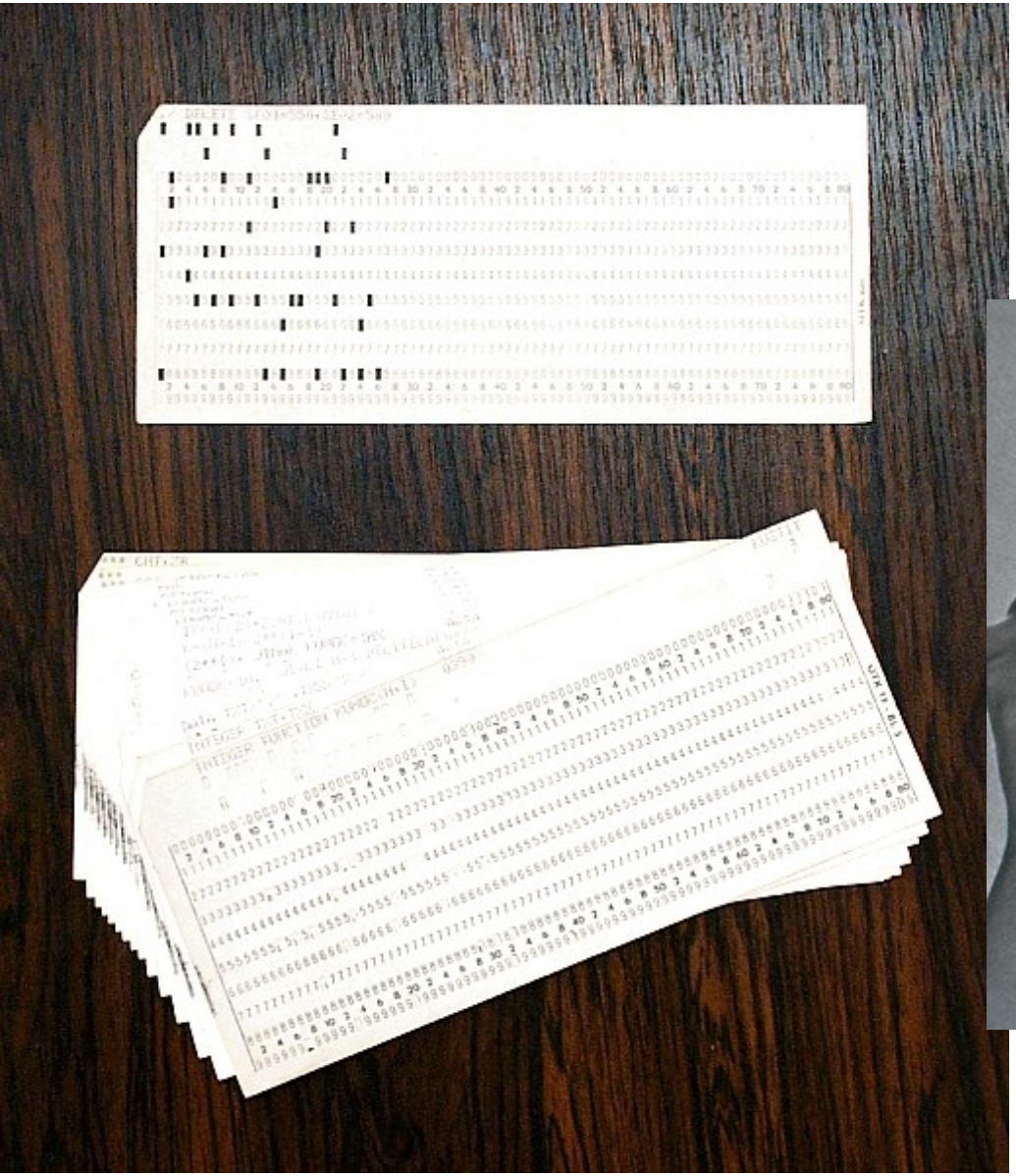

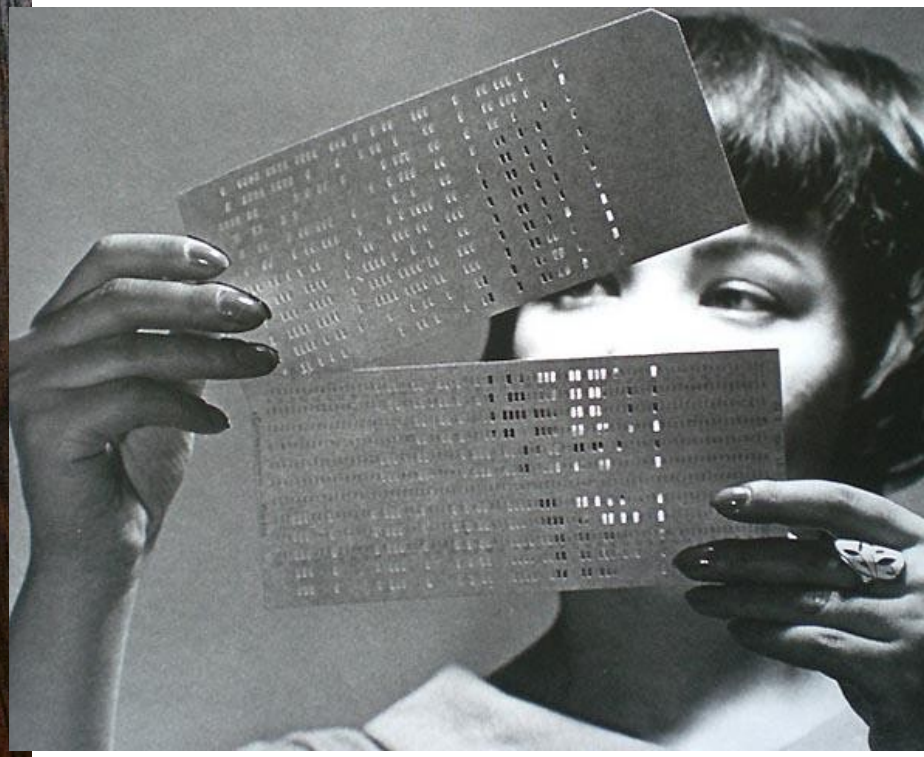

1980

- Za základě výsledků byl založen ***„centrální registr obyvatelstva“*** (samostatný registrační lístek, předáno správám SNB, dnes již prakticky nefunkční)

- Prohloubení dat o plodnosti žen, třídění zsj podle typů a velikostí – jinak **žádné významnější změny**

- Zpracování výsledků proběhlo na sálovém počítači Cyber 180

- Údaje ve formě číselných kódů byly převedeny na **magnetické pásky** (výsledky tištěné i na „mikrofiších“)

1991

- Poslední československé sčítání lidu

- Znovu zařazena otázka na **mateřský jazyk a trvalé bydliště** v době narození sčítané osoby

- Znovu zařazena otázka na **náboženské vyznání**

- Zjišťovaly se **navíc** tzv. ***objekty individuální rekreace*** (chaty a chalupy a tzv. „vyčleněné" chalupy z domovního fondu) – velmi **významné pro cestovní ruch!!**

  (bohužel naposledy..)

- Změnil se způsob zjišťování **ekonomické aktivity a společenských skupin**

- Velmi výrazná změna se týkala **klasifikace národností**

(Co to tehdy v reálu znamenalo?)

- Výsledky zpracovány ve výpočetním středisku FSÚ opět na počítači Cyber 180; poprvé **plně databázovány v elektronické podobě**

ÚDERNÉ
STŘEDISKO-FUČÍK
65

TŘÍDA
PROTI
TŘÍDĚ!
VOLTE KOMUNISTY!

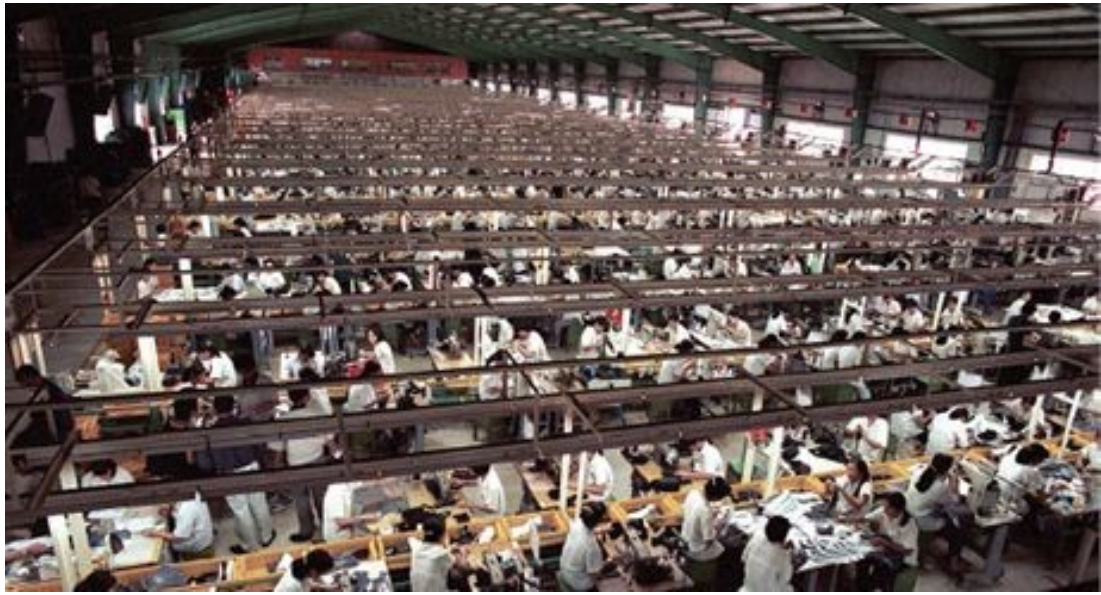

2001

- Sčítání proběhlo v souladu s **metodickými doporučeními OSN a Eurostatu**

- Tři formuláře: ***sčítací list osob, bytový list a domovní list***

- Nové otázky: **druhé nebo další zaměstnání, vybavení domácností počítačem**

- Vypuštěné otázky: vybavenost domácností mrazničkou, automatickou pračkou a televizorem

- v rámci cestovního ruchu se sledovaly **pouze *neobydlené byty sloužící k rekreaci***

- Data pořízena **poprvé optickým čtením** a zpracována v databázi Oracle

(Jakou „formou" u nás dlouhodobě sčítání probíhá? Kdo předává a vybírá sčítací formuláře?

Pamatujete si – asi z vyprávění, zpráv.. - jaké byly při posledních sčítáních problémy a s čím?)

2011

- **26.2 – 6.3.:** spuštění bezplatného infocentra, roznáška letáků, domluvení termínů

- **7.3. – 25.3.:** sčítací komisaři začínají roznášet formuláře – ***list sčítací osoby*** + pro majitele a uživatele bytu ***bytový list*** + pro majitele a správce domů ***domovní list***

- **25.3. – 26.3.:** půlnoc z 25. na 26.3. je ***rozhodným okamžikem sčítání***, informace se do formulářů vyplňují podle toho, co platí v tuhle chvíli (např. pokud se dítě narodilo hodinu po půlnoci, tak se nepočítá)

- **26.3. – 14.4.:** ***odevzdávání vyplněných formulářů***

- Osobní odevzdání sčítacímu komisaři
- *On-line vyplnění na internetu* (novinka)
- Zdarma poštou v obálce s předtištěnou adresou

- I při on-line vyplňování na internetu bylo třeba převzít **papírový formulář s unikátními kódy**

- Podle průzkumů asi **1/3 lidí** oprávněných se sčítat **vyplnila dotazník přes internet**

- Sčítací list osob vyplňují **všichni lidé přítomní v *„rozhodný okamžik sčítání*"** na území České republiky bez ohledu na to, zda bydlí v bytě, ubytovacím zařízení nebo jiném objektu

- Formulář se **vyplňoval i za osoby dočasně nepřítomné**, pokud v bytě či jiném zařízení fakticky bydlí a jsou členy domácnosti

- Za nezletilou (nezpůsobilou) osobu poskytuje údaje její zákonný zástupce

(Kdo se tedy nemohl reálně sčítat?)

Novinky ve sčítání 2011

- **Přibylo:** on-line vyplnění, ***registrované partnerství, lidé bez domovů, vybavenost domu či bytu internetem*** (nikoliv počet připojených počítačů)..

- **Nezjišťuje se:** ***vybavenost domácností*** (lednička, televizor, automobil, chata..), ***příjmy a výdaje domácností***..

- **Pokuta** až 10 tis. při bojkotu

Kolik myslíte že celá ta legrace stála?

SČÍTACÍ LIST OSOBY
DOMOVNÍ LIST
BYTOVÝ LIST

DALŠÍ ZDROJE DAT O OBYVATELSTVU V ČR

Jedná se většinou o data demografické povahy:

1) ***Evidence přirozeného pohybu*** (narození, úmrtí, ale i sňatky, rozvody a potraty – evidují matriky, soudy a zdravotnická zařízení – data následně zasílány ČSÚ)

2) ***Evidence stěhování*** (vnitrostátní/vnitřní a zahraniční/vnější migrace; nejednotná a často se měnící metodika → obtížnost srovnání)

(Jaký migrační pohyb se u nás dnes prakticky nedá podchytit?)

3) ***Populační registr*** (průběžná registrace obyvatel pod rodným číslem – vybrané záznamy z evidence přirozeného pohybu a stěhování)

4) ***Zvláštní šetření*** (většinou „výběrová" šetření a mikrocensy)

(Co to jsou výběrová šetření a mikrocensy?)

Data o obyvatelstvu ČR: zdroj

- http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide